

Nr 29

**Kungl. Maj:ts proposition angående institutet för social forskning;
given Stockholms slott den 10 mars 1972.**

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

SVEN MOBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås riktlinjer för verksamheten vid det nyinrättade institutet för social forskning. Vidare läggs förslag fram om anslag till institutet för budgetåret 1972/73.

Institutet bör koncentrera sina insatser på forskning som är inriktad på praktiska tillämpningar och på problem med direkt anknytning till social- och arbetsmarknadspolitiken.

Avnämarna — berörda myndigheter och organisationer — bör genom representation i styrelsen ha ett avgörande inflytande över inriktningen av institutets verksamhet.

Institutet bör verka för ett effektivt utnyttjande av de samlade resurserna för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning.

Institutets insatser i utbildning bör i första hand avse forskarutbildning inom universitetsorganisationen.

En professor i arbetsmarknadspolitik och en tjänst som biträdande professor med inriktning på välfärds- och levnadsnivåforskning bör inrättas vid institutet den 1 juli 1972. En av institutets forskare bör utses att vara föreståndare.

Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTS-SON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Statsrådet Moberg anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *institutet för social forskning* och anför.

I prop. 1972: 1 (bil. 10 s. 392) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1972/73 till Institutet för social forskning beräkna ett förslagsanslag av 898 000 kr.

Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

1 Inledning

I enlighet med statsmakternas beslut år 1971 (prop. 1971: 141, UbU 1971: 32, rskr 1971: 348) har ett institut för social forskning inrättats den 1 januari 1972 genom ombildning av institutet för arbetsmarknadsfrågor. Det förslagsanslag som för innevarande budgetår anvisats till *Institutet för arbetsmarknadsfrågor m. m.* har tagits i anspråk för det nya institutet. Till detta har också knutits den professur i socialpolitik som enligt statsmakternas beslut (prop. 1971: 36, UbU 1971: 11, rskr 1971: 136) inrättats den 1 januari 1972. Kungl. Maj:t har den 17 december 1971 meddelat provisorisk instruktion för institutet för social forskning.

Till grund för förslagen i prop. 1971: 141 låg det betänkande (Ds U 1971: 4), Mål och riktlinjer för verksamheten vid ett institut för social forskning, som avgivits i oktober 1971 av en för ändamålet tillkallad organisationskommitté (U 1971: 2)¹. I avvaktan på remissbehandlingen av betänkandet togs i propositionen endast de frågor upp där ställningstaganden var oundgängligen nödvändiga för att institutet skulle kunna börja sin verksamhet den 1 januari 1972. Till frågorna om institutets

¹ Byråchefen Curt Carnarp, fil. dr Rudolf Meidner, departementsrådet Manfred Ribbing (ordförande) och medicinalrådet Gunnar Wennström.

verksamhet fr. o. m. budgetåret 1972/73 och om dess resurser för nämnda budgetår förklarade jag att jag ämnade återkomma efter att ha tagit del av remissyttrandena.

Yttranden över betänkandet har nu, efter remiss, avgivits av kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, riksförsäkringsverket, arbetsmedicinska institutet, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket, konjunkturinstitutet, universitetskanslersämbetet (UKÄ) efter hörande av vederbörande vid universitet och högskolor, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen, statens invandrarverk, statens institut för företagsutveckling, styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens handikappråd, handikappinstitutet, nämnden för socionomutbildning efter hörande av vederbörande vid socialhögskolorna, institutet för arbetsmarknadsfrågor, statens medicinska forskningsråd, statens råd för samhällsforskning, statens konsumentråd, 1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar, samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, kommittén för kriminologisk behandlingsforskning, familjepolitiska kommittén, socialutredningen, barnstugeutredningen, arbetsmiljöutredningen, alkoholpolitiska utredningen, expertgruppen för regional utredningsverksamhet, expertgruppen för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor, servicekommittén, invandrarutredningen, delegationen för försöksverksamhet med företagsdemokrati i de statliga aktiebolagen, Statsföretag AB, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund gemensamt, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Kooperativa förbundet samt Personaladministrativa rådet (PA-rådet). Därför har vissa skrivelser inkommit.

Inom ramen för samarbetskommittén för social forskning inom socialdepartementet (jfr prop. 1970: 1 bil. 7 s. 13 och bil. 10 s. 321) har i januari 1971 en särskild utredningsgrupp¹ tillkallats med uppdrag att göra en analys av behov, resursfördelning och inriktning av den sociala sektorns forsknings- och utvecklingsarbete samt av forsknings- och utvecklingsarbetets roll i planeringen inom denna sektor. För att få underlag för sitt arbete har gruppen inhämtat uppgifter från offentliga och enskilda organ rörande omfattningen och fördelningen av forsknings- och utvecklingsresurserna inom socialsektorn. Preliminära resultat från denna kartläggning föreligger nu.

Jag kommer i det följande att ta upp dessa frågor, vad gäller den nyssnämnda kartläggningen efter samråd med chefen för socialdepartementet. För överblickens och sammanhangets skull tar jag även upp vissa frågor i vilka det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta.

¹ Professorn Arne Engström (ordförande), direktören Paul Lindblom och generaldirektören Bror Rexed.

2 Förslag och yttranden m. m.

2.1 Den sociala forskningen i Sverige

2.1.1 Organisationskommittén

Kommittén ger, med betoning av att det tillgängliga statistiska materialet är mycket begränsat och bristfälligt, en kort beskrivning av de sociala forskningsaktiviteter som pågår i landet och av de organ som på olika sätt är engagerade i dessa. Kommittén hänvisar i övrigt till pågående undersökning inom samarbetskommittén för social forskning.

Kommittén redovisar vidare kortfattat vissa uppgifter om internationella förhållanden. Av preliminära uppgifter från OECD:s jämförande forskningsstatistiska studie år 1971, som innehåller en analys av de statliga forskningsresurserna i nio medlemsländer, framgår att Sverige vid slutet av 1960-talet befann sig ungefär i paritet med genomsnittet av de undersökta länderna i fråga om statliga utgifter för forskning och utveckling avseende »allmän välfärd» (public welfare). Gemensamt för samtliga länder är att forskningen kring »allmän välfärd» har ökat under 1960-talet. Ingenstans överstiger dock insatserna för denna forskning 3 % av de samlade statliga insatserna för forskning och utveckling. I allmänhet finns i de undersökta länderna ingen speciell organisatorisk ram för social forskning i vid bemärkelse.

Kommittén redovisar också några av de synpunkter som kommit fram i de senaste årens debatt om den sociala forskningens inriktning och organisation i Sverige.

Mot den angivna bakgrunden drar kommittén följande tentativa slutsatser rörande svensk social forskning.

En första slutsats är att relativt sett små forskningsinsatser synes ägnas åt det sociala området. Det torde inte behöva råda något tvivel om att stora effektivitetsvinster, genom både besparingar och bättre målfyllelse, skulle stå att göra genom ökad forskning såväl på det arbetsmarknadspolitiska som på det socialpolitiska området.

En andra slutsats som kommittén drar är att de begränsade resurser som gått till social forskning fördelar sig ojämnt på olika områden. I synnerhet har stödet till forskning rörande övergripande problem av ekonomisk-politisk och socialpolitisk natur varit begränsat.

Kommitténs tredje slutsats är att de tillgängliga resurserna för social forskning förefaller föga ändamålsenligt utnyttjade. Det tycks finnas ringa samband mellan sociala reformer och social forskning.

En fjärde slutsats är att en enhetlig teoretisk referensram saknas. Bristen på teori leder till att samspelet mellan forskning och fält blir dåligt.

Slutligen konstaterar kommittén ett bristande samband mellan forskning och utbildning, speciellt i fråga om socionomutbildningen.

2.1.2 Utredningsgruppen inom samarbetskommittén för social forskning

Som berörts inledningsvis har en utredningsgrupp inom socialdepartementet gjort en kartläggning av forskningsinsatserna inom den sociala sektorn. Gruppen har bl. a. undersökt hur resurserna för forskning och utvecklingsarbete fördelar sig på socialpolitiska tillämpningsområden och på vetenskapliga discipliner. Vidare har finansieringsvägarna studerats. Med utgångspunkt i kartläggningen, från vilken några preliminära uppgifter presenteras i det följande, studerar utredningsgruppen f. n. behovet av resurser för forskning och utvecklingsarbete inom socialsektorn samt frågan om forskningens framtida organisation, framför allt med avseende på formerna för prioritering och medelsfördelning. Gruppen avser att lägga fram förslag i dessa frågor under år 1972.

Kartläggningen täcker den sociala sektorn i vid mening och omfattar allt forsknings- och utvecklingsarbete som belyser socialpolitiken (inkl. hälso- och sjukvård) eller kan antas vara av betydelse för dennas inriktning och utveckling. Sålunda innefattas såväl social forskning i mera begränsad mening som medicinsk forskning, viss teknisk forskning och delar av t. ex. arbetsmarknadsforskningen, miljövärdsforskningen och trafiksäkerhetsforskningen.

Uppgifter har inhämtats från alla enheter inom den statliga sektorn som kan tänkas bedriva eller finansiera forskning och utvecklingsarbete av betydelse för socialpolitiken samt från de tio största kommunerna och samtliga landsting. De statliga forskningsresurser som finns vid universitet och högskolor samt undervisningssjukhus i form av personella och materiella basresurser har däremot inte innefattats i kartläggningen. En undersökning av dessa forskningsresurser pågår f. n. inom SCB. Inom den privata sektorn innefattar kartläggningen bl. a. de större läkemedelsföretagen samt privata stiftelser och fonder.

Avsikten med utredningsgruppens kartläggning har endast varit att få en grov bild av resurserna och deras fördelning. Uppskattningar från uppgiftslämnarna har därför accepterats i de fall något exakt underlag för svar inte förelegat. Det bör strykas under att de uppgifter som nu redovisas är preliminära.

Resurserna för social forskning och utvecklingsarbete — i den nyss angivna vida betydelsen och med undantag av basresurserna inom uni-

versitetsorganisationen m. m. — uppgick enligt enkätresultatet under budgetåret 1969/70 eller kalenderåret 1970 till ca 255 milj. kr., varav ca 104 milj. kr. anvisades över statsbudgeten. Av det totala beloppet avsåg ca 185 milj. kr. huvudsakligen medicinska områden. Härav avsåg den dominerande delen — ungefär 100 milj. kr. — läkemedelsforskning inom industrin. Ca 30 milj. kr. avsåg medicinsk grundforskning utan bestämd tillämpning i sikte.

Ca 70 milj. kr. avsåg mera socialt inriktad forskning och utvecklingsarbete. Med hänsyn till det tänkta verksamhetsområdet för institutet för social forskning koncentreras redovisningen här på de sistnämnda resurserna. Dessa har allt efter projektens karaktär fördelats på ett antal tillämpningsområden, såsom ekonomiska och sociala serviceåtgärder, barn- och ungdomsvård, nykterhets- och narkomanvård, handikappvård, kriminalvård, miljö- och samhällsplanering, arbetarskydd och arbetsmiljö samt social-, hälso- och sjukvårdens planering, organisation och personalfrågor.

Det bör anmärkas att forskning inom dessa tillämpningsområden kan förekomma inom ett stort antal vetenskapliga discipliner inom skilda fakultetsområden samt vidare att vissa av de från kartläggningen undantagna basresurserna inom universitetsorganisationen har nära anknytning till socialpolitiska tillämpningsområden, exempelvis högre tjänster inom områdena kriminologi, handikappforskning och alkoholforskning.

Forskning angående befolkningens sammansättning och levnadsförhållanden, miljö- och samhällsplanering samt arbetarskydd och arbetsmiljö fick under den aktuella perioden sammanlagt ca 40 milj. kr. Forskningen inom dessa områden kan sägas ha till syfte att kartlägga och förebygga sociala missförhållanden. Denna forskning har på så sätt betydelse även inom andra tillämpningsområden. Givetvis kan det även inom andra berörda områden finnas forskning vars resultat kan omsättas i förebyggande åtgärder.

Ca 9 milj. kr. avsåg forskning och utvecklingsarbete om social-, hälso- och sjukvårdens planering, organisation och personalfrågor.

Bland de mer socialvårdsinriktade tillämpningsområdena dominerade handikappforskningen med 12,6 milj. kr. Resurserna inom detta område har främst avsett medicinsk och teknik forskning. Nykterhets- och narkomanvårdsforskningen fick under redovisningsperioden 2,2 milj. kr.

Barn- och ungdomsvårdsforskningen samt forskningen om allmän försäkring, om ekonomiska och sociala serviceåtgärder och om åldersvård fick sammanlagt drygt 4 milj. kr.

Vad beträffar finansieringen av den aktuella forskningen inom socialpolitiska tillämpningsområden anvisades medel direkt över statsbudgeten i första hand till arbetsmiljö- och arbetarskyddsforskning — främst vid arbetsmedicinska institutet — och till miljö- och samhällsplaneringsforsk-

ning — bl. a. vid statens trafiksäkerhetsråd, statens institut för folkhälsan och statens planverk.

Av forskningsråd och statliga fonder fördelades bl. a. ca 14 milj. kr. — främst från statens råd för byggnadsforskning, statens trafiksäkerhetsråd och riksbankens jubileumsfond — till forskning rörande miljö- och samhällsplanering. Ca 4,5 milj. kr. — bl. a. från styrelsen för teknisk utveckling — fördelades till handikappforskning och ca 3 milj. kr. — främst från försvarsmedicinska forskningsdelegationen, statens råd för byggnadsforskning och statens medicinska forskningsråd — till arbetsmiljö- och arbetarskyddsforskning.

Av hel- eller halvstatliga institut och övriga statliga myndigheter finansierades främst handikappforskning med ca 4 milj. kr. och forskning rörande social-, hälso- och sjukvårdens planering, organisation m. m. med ca 3 milj. kr.

Karaktäristiskt för forskningen på det sociala området är att resurserna är spridda på ett relativt stort antal enheter. Enligt vad som uppgivits vid utredningsgruppens kartläggning bedriver 94 enheter själva forskning inom socialsektorn. Av dessa tillhör ca 70 den offentliga sektorn. 123 enheter, därav ett 50-tal inom den offentliga sektorn, har fördelat medel till social forskning.

Som mottagare av de resurser som fördelats av forskningsråd, myndigheter, privata fonder och stiftelser m. fl. står i första hand universitet och högskolor (inkl. undervisningssjukhus) samt hel- eller halvstatliga forskningsinstitut.

Slutligen kan nämnas att den helt övervägande delen av de aktuella offentliga resurserna anvisats som rent forskningsunderstöd. Endast en mindre del — ca 14 milj. kr. — har avsett uppdragsforskning i egentlig bemärkelse, dvs. forskning där den finansierande enheten bl. a. förbehåller sig nyttjanderätten till resultaten. Härtill kommer dock resurser för forsknings- och utvecklingsarbete inom t. ex. hel- eller halvstatliga institut, vilka i flertalet fall bedriver en klart målbunden forskning.

2.2 Institutets uppgifter och verksamhet

2.2.1 Organisationskommittén

I debatten om den sociala forskningen används, framhåller kommittén, ofta olika övergripande begrepp, som inte är klart definierade. Den i det föregående berörda utredningsgruppen inom socialdepartementet innefattar exempelvis i begreppet social forskning — förutom forskning av betydelse för socialvården, socialförsäkringarna, vissa arbetsmarknadsfrågor, kriminalvården etc. — även forskning av betydelse för hälso- och sjukvården. Mot bakgrund av prop. 1971: 36 och organisationskom-

mittens direktiv kan emellertid den forskning som avses bedrivas vid det aktuella institutet anses utgöra social forskning i mera inskränkt bemärkelse, dvs. inte avse egentlig hälso- och sjukvård.

Kommittén använder för sin del social forskning som övergripande begrepp och innefattar i detta dels *socialpolitisk forskning*, dels *arbetsmarknadsforskning*. Till socialpolitisk forskning hänförs forskning rörande socialvård, socialförsäkringar och närliggande områden. Kommittén har med hänsyn till den sociala forskningens tvärvetenskapliga karaktär valt att inte förorda någon närmare avgränsning av institutets forskningsfält. Kommittén framhåller att institutets främsta uppgift bör vara att bedriva *målinriktad forskning rörande sociala problem och arbetsmarknadsfrågor*. Målet bör vara dels att ge underlag för åtgärder för att förbättra förhållandena på arbetsmarknaden och för att i övrigt förebygga, undanröja och lindra sociala missförhållanden, dels att belysa grundläggande strukturella förändringar på det socialpolitiska området och på arbetsmarknaden. Kommittén är angelägen att betona att arbetsmarknadsfrågorna och de socialpolitiska frågorna är lika viktiga. Genom att forskningen vid institutet ges en bred inriktning bör institutet ha möjlighet att ägna sin forskning åt områden där forskningsresultaten kan bilda grundval för en helhetsbedömning av arbetsmarknadspolitik och socialpolitik och för valet mellan arbetsmarknads- och socialpolitiska åtgärder i olika situationer.

Institutet förutsätts bedriva dels *forskning på eget initiativ*, dels *uppdragsforskning* för statliga myndigheter och kommittéer, kommuner, organisationer m. fl. Med de resurser som institutet kommer att förfoga över via egna riksstatanslag bör i första hand bedrivas grundläggande forskning, inriktad på teori- och metodutveckling. Kommittén stryker under betydelsen av sådana resurser dels därför att en grundläggande teori- och metodutveckling är angelägen, dels därför att möjligheterna att få forskningsuppdrag och anslag från fonder i hög grad kommer att bli beroende av institutets baskapacitet.

En av institutets viktigaste uppgifter bör vara att verka för *samordning av forskning och utvecklingsarbete* inom sitt område. Personalen vid institutet bör därför kontinuerligt följa utvecklingen inom det sociala forskningsfältet. Behovet av överblick och samordning gäller inte bara de projekt som i en eller annan form kommer att sortera under institutet utan också verksamhet som bedrivs av andra institutioner. Det är därför viktigt att man finner olika former för samverkan med sådana institutioner. Institutet bör inte tilldelas någon överordnad ställning när det gäller den sociala forskningen som helhet, men bör ändå kunna medverka till att forsknings- och utvecklingsarbetet inriktas mot angelägna områden och problem. Genom institutet bör kunskaper från forskning och utvecklingsarbete kunna systematiseras för att tillgodogöras i tillämpning, vetenskaplig metodutveckling och forskarutbildning.

Både inom arbetsmarknadsforskningen och inom den socialpolitiska forskningen finns ett behov att tillgodogöra sig internationella forskningsresultat. En av institutets uppgifter bör vara att hålla kontinuerlig *kontakt med internationell forskning*. Det ter sig naturligt att institutet utvecklar intimt samarbete med jämförbara institutioner i bl. a. övriga nordiska länder och på så sätt möjliggör ett utbyte av erfarenheter.

I debatten om den sociala forskningen har som en väsentlig brist påtalats avsaknaden av kontakt mellan forskning och praktik på olika nivåer. En mycket viktig uppgift för institutet bör vara att genom olika slag av utbildning och forskarhandledning söka fylla ut brister i detta avseende. Genom egen *utbildningsverksamhet* och genom medverkan i planering av utbildning som anordnas av universitet och högskolor torde institutet kunna föra ut på fältet den kunskap om social forskning och de forskningsrön man samlat.

Institutets uppgifter i fråga om grundläggande utbildning bör närmast vara av initierande karaktär, att se till att nya rön och angreppssätt förs in i utbildningen, att ge råd om uppläggnings av kurser etc. Institutet bör vidare kunna göra insatser i fråga om vidareutbildning av lärare och forskare inom det aktuella området liksom i fråga om fortbildning av personer verksamma på det socialpolitiska fältet.

En mycket angelägen uppgift för institutet bör vara medverkan i forskarutbildning. Denna kan ske dels genom att institutet utformar och anordnar tvärvetenskapliga kurser som ingår som delar i forskarutbildning, dels genom att institutets forskare medverkar i handledning av doktorander vid i första hand samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm. Institutets egna doktorandkurser bör stå öppna för alla slags studerande för forskarutbildning. Institutet bör vidare anordna tvärvetenskapliga seminarier och symposier med deltagande av såväl forskare som företrädare för statlig och kommunal verksamhet, organisationer etc.

I avvaktan på att dokumentationsfrågan på det sociala området får en mera definitiv lösning bör institutet ha vissa uppgifter i fråga om *dokumentation*. Detta krävs för att institutet skall kunna effektivt förmedla kunskap till dem som är praktiskt verksamma på det sociala fältet.

Institutet bör genom egna publikationer och genom att utnyttja redan befintliga publiceringsvägar föra ut *information* om sin verksamhet, om forskningsresultat och om aktuella problemområden. Naturliga informationsvägar är enligt kommittén en vetenskaplig skriftserie, löpande periodiska meddelanden samt tidskriftsartiklar.

Institutet bör slutligen kunna fullgöra *servicefunktioner* såsom rådgivning i metodfrågor när det gäller uppläggnings av undersökningar, utförande av mindre omfattande analyser och värderingar av undersökningsmaterial, upplysning om genomförda undersökningar etc.

2.2.2 Remissyttrandena

Den av organisationskommittén förordade avgränsningen av institutets verksamhetsområde till att avse dels socialpolitisk forskning, dock inte forskning rörande egentlig hälso- och sjukvård, dels arbetsmarknadsforskning möter i stort sett inga erinringar i remissyttrandena. *Medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg* anser dock att det är olyckligt att utesluta egentlig hälso- och sjukvård och framhåller att hälso-, sjuk- och socialvärden måste ses som ett sammanhängande helt.

Den av kommittén föreslagna formuleringen av institutets forskningsuppgifter godtas också i allmänhet. I åtskilliga yttranden berörs emellertid från skilda utgångspunkter frågan om förhållandet mellan den socialpolitiskt och den arbetsmarknadspolitiskt inriktade forskningen.

Flera instanser betonar arbetsmarknadsforskningens roll i det nya institutets verksamhet. *TCO* hävdar att sambandet mellan arbetsmarknaden och lönepolitiken och den ekonomiska och sociala omgivningen visserligen är givet men att detta inte behöver innebära att den arbetsmarknadspolitiska och den socialpolitiska forskningen bedrivs inom en och samma organisatoriska ram. Det är under alla förhållanden väsentligt att i ett uppbyggnadsskede den arbetsmarknadspolitiska forskningen ges minst lika stora resurser som den socialpolitiska. Även *LO* betonar att tillkomsten av forskningsuppgifter inom det socialpolitiska området inte får leda till att arbetsmarknadsforskningen hålls tillbaka. Enligt *LO:s* mening bör social- och arbetsmarknadsforskningen ges samma tillväxtpöjligheter. Likartade synpunkter anförs av *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund*, som i organisationskommitténs betänkande ser en tendens att betrakta arbetsmarknadsfrågorna som underordnade socialpolitiken. Det är enligt organisationernas mening av största vikt att inte arbetsmarknadsfrågor och arbetsmarknadsaspekter blir eftersatta i det nya institutet. Också *UKÄ* framhåller att de arbetsmarknadspolitiska problemen är lika grundläggande och väsentliga som de socialpolitiska och ser det som särskilt angeläget att den verksamhet på arbetsmarknadsforskningens område som byggts upp genom institutet för arbetsmarknadsfrågor fortsätts och utvecklas ytterligare inom ramen för det nya institutet.

Samtliga de senast berörda remissinstanserna föreslår, för att institutets inriktning såväl på socialpolitisk som på arbetsmarknadspolitisk forskning skall markeras, att institutets benämning ändras så att detta klart framgår.

AMS anser att ett genomförande av organisationskommitténs förslag bör kunna skapa gynnsamma förutsättningar för en utbyggnad av arbetsmarknadsforskningen och förutsätter att denna forskning inte skjuts i bakgrunden. *Institutet för arbetsmarknadsfrågor* framhåller vikten av att den arbetsmarknadspolitiska forskningen behandlas som ett själv-

ständigt forskningsområde. Då socialpolitiska forskningsområden upptas är det enligt institutet naturligt att man strävar efter att i största möjliga utsträckning välja sådana som ligger i det fält som gränsar mot arbetsmarknadsfrågorna.

Andra remissinstanser åter framhåller den socialpolitiska forskningen. *Socialstyrelsen* anser att den sociala administrationens och utbildningens behov av forsknings- och utvecklingsarbete bör markeras starkare än i organisationskommitténs förslag och att hithörande områden bör prioriteras i institutets verksamhet. Styrelsen finner insatser inom arbetsmarknadsforskningen vara värdefulla som underlag för utvecklingen inom hela den sociala sektorn. *Riksförsäkringsverket* anser att kommitténs redovisning av centrala forskningsområden kännetecknas av en stark inriktning på arbetsmarknadsfrågor och hävdar att denna avvägning kan ifrågasättas. Också *SCB* anser att kommittén ger de arbetsmarknadspolitiska delarna av den sociala forskningen något större plats än de socialpolitiska. *SCB* anser det väsentligt att en balans uppnås mellan de bägge delarna och att det sker en samordning dem emellan. *Servicekommittén* finner det angeläget att institutet ger de socialpolitiska frågorna en central ställning. Om den socialpolitiska forskningen behandlas som ett komplement till forskningen om arbetsmarknadspolitiska frågor finns det enligt kommittén en uppenbar risk för att arbetsmarknadskomponenten i den sociala strukturen överbetonas. *Samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Göteborg* finner att forskningen enligt förslaget skulle komma att alltför mycket inriktas på övergripande arbetsmarknadspolitiska frågor på bekostnad av forskning som direkt utgår från det sociala arbetet med grupper och individer.

Nära samband med frågan om förhållandet mellan arbetsmarknadspolitisk och socialpolitisk forskning har frågan om målet för den socialpolitiska forskning som skall bedrivas vid institutet. *Nämnden för socio-nomutbildning* framhåller här att den forskning som i första hand skall tillgodoses gäller socialpolitikens målsättning, innehåll och effekt, dvs. hur den enskilda människan eller olika sociala grupper påverkas av reformer och hur samhället omdanas av de socialpolitiska åtgärderna. Självfallet kan man härvid inte bortse från de ekonomiska aspekterna men dessa bör enligt nämnden inte prioriteras mera än som erfordras för en allsidig belysning av forskningsresultaten i deras helhet. Också *konsistoriet vid högskolenheten i Linköping* anser att huvuduppgiften bör vara att spåra och identifiera mänskliga problem som resultat av samhällsförändringar. De ekonomiska aspekterna på sociala problem har enligt konsistoriets bedömning fått en oproportionerlig tyngd i de föreslagna riktlinjerna för institutets verksamhet.

När det gäller avvägningen mellan grundläggande och mera tillämpningsinriktad forskning i institutets verksamhet ansluter sig bl. a. *UKÄ*, *institutet för arbetsmarknadsfrågor*, *statens medicinska forsknings-*

råd, expertgruppen för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor, SACO, TCO och SFS till organisationskommitténs förslag att institutet med sina fasta resurser främst skall ägna sig åt grundläggande teori- och metodutveckling och åt frågor av mera övergripande karaktär. *SACO* stryker under att det vore olyckligt om institutet för sin existens blev helt beroende av beställningsforskning. *TCO* betonar angelägenheten av att en teoretisk referensram för den sociala forskningen utvecklas. Flera instanser instämmer i organisationskommitténs bedömning att en grundläggande teori- och metodutveckling vid institutet är en förutsättning för att detta skall kunna få och genomföra forskningsuppdrag.

Även *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* anser att väsentligt större resurser bör ges åt grundläggande forskning med sikte på teoribildning m. m., detta under förutsättning att den tillämpade forskningen inte blir eftersatt. Organisationerna ställer sig emellertid tvekan till behovet av en »enhetlig teoretisk referensram».

Socialstyrelsen å sin sida anser att kommittén alltför starkt framhävt forskningsinsatser av grundläggande karaktär. Enligt styrelsens mening bör den helhetssyn som uppnås genom en integrering av socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska aspekter i forsknings- och utvecklingsarbetet konkretiseras genom en kraftfull satsning på i första hand tillämpad forskning. Också *riksrevisionsverket* och *Statsföretag AB* stryker under vikten av att forskningen inriktas på praktiska tillämpningar. *LO* anser att institutets forskningsprojekt måste genomföras med stark anknytning till den praktiska social- och arbetsmarknadspolitiska verksamheten. *Svenska landstingsförbundet* betonar anknytningen till praktisk socialvård—arbetsvård. *Familjepolitiska kommittén* ser det som önskvärt att kontakten mellan forskningen och de beslutsfattande organen förstärks och finner en inriktning av institutets verksamhet mot uppdragsforskning angelägen.

Flera instanser, bl. a. de närmast berörda ämbetsverken själva, framhåller vikten av att medel för forsknings- och utvecklingsarbete och därmed för uppdragsforskning inom det sociala området i ökad omfattning ställs till myndigheternas förfogande.

Flertalet remissinstanser ställer sig positiva till förslaget att institutet skall ha till uppgift att i kontakt med berörda myndigheter och organisationer verka för en samordning av den sociala forskningen. Bl. a. *UKÄ* och *statens medicinska forskningsråd* påpekar betydelsen härav med hänsyn till den nuvarande splittringen av forskningen. *Servicekommittén* ser som en huvuduppgift för institutet att skapa överblick över, samordna och initiera forskning samt medverka till nyttiggörande av svensk och utländsk forskning i det praktiska socialpolitiska utvecklingsarbetet. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* ställer sig dock tveksamma till samordningstanken.

Bl. a. *socialstyrelsen*, *riksförsäkringsverket* och *arbetsmiljöutredningen*

stryker under att samordningen inte får innebära att institutet tilldelas någon överordnad ställning när det gäller den sociala forskningen i landet. De två ämbetsverken betonar forsknings- och utvecklingsarbetets roll i verkens egen planering. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund*, *arbetsmiljöutredningen*, *arbetsmedicinska institutet*, *LO*, *TCO* och *PA-rådet* tar alla upp behovet av samverkan och arbetsfördelning mellan institutet för social forskning, arbetsmedicinska institutet och *PA-rådet* när det gäller utveckling av den arbetsvetenskapliga forskningen.

SCB ser ett nära samarbete mellan institutet och *SCB* när det gäller insamling av data som underlag för institutets undersökningar m. m. som mycket angeläget för att dubbelarbete skall undvikas.

Statens råd för samhällsforskning framhåller att en förutsättning för goda forskningsresultat vid institutet är ett nära samarbete med såväl forskningsrådet som de samhällsvetenskapliga institutionerna vid universiteten.

UKÄ anser att till samordningsfunktionen självfallet bör höra att vid behov söka initiera önskad forskning på andra håll än vid institutet. Också *socialstyrelsen* anser att till institutets uppgifter bör höra att aktivera den sociala forskningen vid universitet och högskolor, bl. a. genom förmedling av forskningsuppdrag.

Åtskilliga instanser framhåller värdet av att institutet på olika sätt medverkar i utbildning och därmed underlättar kontakter — av ömsesidigt värde — mellan den målinriktade sociala forskningen och utbildningen inom de berörda områdena. *UKÄ*, *socialstyrelsen*, *SACO*, *TCO* och *SFS* ansluter sig till organisationskommitténs förslag att institutets medverkan här i första hand skall avse forskarutbildning, medan insatserna i grundläggande utbildning skall begränsas till medverkan i uppläggnings av kurser m. m. Flera instanser — bl. a. *nämnden för socio-nomutbildning*, *SACO*, *TCO* och *SFS* — stryker under vikten av att rekryteringen av socionomer till forskarutbildning underlättas. I sammanhanget betonas från främst *universitets- och högskolemyndigheter* att förläggnings av institutet till Stockholm inte får medföra sämre möjligheter för studerande på övriga orter att komma i åtnjutande av kurser och handledning inom de berörda områdena.

TCO anser att den yrkesinriktade studiekurs i arbetsmarknadsteknik med personaladministration vid universitetet i Stockholm för vilken institutet för arbetsmarknadsfrågor svarat i fortsättningen bör anordnas av universitetet. *LO* anser däremot att studiekursen bör vara knuten till det nya institutet, eftersom den ger tillfälle till kontinuerlig kontakt mellan forskare och yrkesverksamma med praktiska erfarenheter. *AMS* anser det angeläget att den utbildningsverksamhet som initierats av institutet för arbetsmarknadsfrågor vidareutvecklas av det nya institutet. Bl. a. *Svenska kommunförbundet* ställer sig positivt till insatser från

institutets sida när det gäller att utveckla mer teoretiskt inriktad utbildning för dem som är verksamma inom den sociala sektorn.

Organisationskommitténs förslag beträffande informations-, dokumentations- och serviceuppgifter för institutet möter i huvudsak inga erinringar i remissyttrandena. *Statskontoret* anser det dock angeläget att stryka under behovet av samordning och planering av dokumentations- servicen till rätts- och samhällsvetenskaplig forskning, statlig och kommunal förvaltning ävensom intresseorganisationer oavsett existerande traditionella gränser mellan dokumentations-, biblioteks- och arkivväsen. *Statskontoret* föreslår att formerna för en utbyggd dokumentations- och biblioteksservice för social forskning blir föremål för ytterligare överväganden. *UKÄ* vill särskilt framhålla vikten av att institutet fortsätter och utvecklar den dokumentation som påbörjats av institutet för arbetsmarknadsfrågor och samarbetskommittén för social forskning. *UKÄ* delar kommitténs uppfattning att institutet inte direkt bör tillföras andra biblioteksresurser än som fordras för att täcka ett eget mer omedelbart behov.

2.3 Den närmare inriktningen av institutets forskning

2.3.1 Organisationskommittén

Kommittén framhåller fyra slag av forskning där ökade insatser är angelägna och för vilka institutet skulle kunna spela en roll genom egen forskning eller genom forskningssamarbete med andra institutioner. Kommittén beskriver härvid olika forsknings- eller problemområden utan att närmare ange vilken analysmetod, ämnesinriktning etc. som bör användas men stryker under behovet av en bred infallsvinkel när det gäller att behandla olika problem. Detta kan innebära dels att flera olika discipliner bör vara representerade i ett forskningsprojekt kring ett visst problemområde, dels att flertalet av de berörda forskningsområdena måste bidra med sina resultat för att man skall få fram en intressant belysning av en viss fråga. Av speciellt värde är möjligheten att genom institutets uppbyggnad samtidigt kunna belysa olika frågor utifrån arbetsmarknadspolitiska och socialpolitiska utgångspunkter samt möjligheten att integrera makro- och mikroaspekter.

De fyra slag av forskning som kommittén — utan inbördes rangordning — framhåller är följande.

Grundläggande forskning

Vissa grundläggande begrepp inom arbetsmarknadspolitiken är inte klart definierade (»full sysselsättning», »arbetslöshet», etc.). Det finns sålunda ett behov av att vidareutveckla den traditionella arbetsmarknadsteorin, vad gäller både utbud och efterfrågan på arbetskraft.

Till de väsentligaste problemen på dagens arbetsmarknad hör utstötningsmekanismerna. Det finns ett behov av forskning kring de faktorer som ligger bakom att vissa typer av arbetskraft i dag stöts ut från arbetsmarknaden och har svårt att ta sig in igen, medan andra har svårt att absorberas på arbetsmarknaden. För att effektivt kunna angripa denna typ av problem behöver man ökad kunskap om hur bl. a. tekniska och strukturella förändringar och olika slags lönepolitik påverkar dels sysselsättningen för olika grupper, dels arbetstillfällenas utformning.

För att man skall få ett grepp om de faktorer som styr inkomstfördelningen behövs forskning kring prusbildningen på olika produktionsfaktorer, inte bara arbetskraft utan också kapital och mark.

Genom valet av arbetskraft och fördelningen av arbetsuppgifter åstadkommer man selektionsprocesser som skapar differentierade sociala miljöer. Forskning kring hithörande problem är angelägen. För institutets del bör denna forskning kring arbetsmarknadens mikroaspekter väsentligen röra de problem som hänger samman med den socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska inriktningen.

Ett viktigt forskningsområde är studiet av de processer i samhället som ger upphov till sociala problem och av socialpolitikens samhällsförändrande effekter. En ökad kunskap om sociala processer och om sambandet mellan mikro- och makroaspekter samt en fördjupad analys av de teorier och begrepp som ligger till grund för bedömning av dessa processer är nödvändig för planering av förebyggande insatser och styrning av sociala förändringar.

Inom socialvården efterlyser man forskning om sociala insatser på mikronivån (åtgärds- och behandlingsforskning). Man behöver metoder och modeller för åtgärder och behandling som är teoretiskt underbyggda och praktiskt prövade. En central uppgift är att studera de metoder som används i det sociala arbetet med individer, familjer och grupper med särskilt beaktande av de nya behandlingsformer som håller på att växa fram.

Utvärderingsforskning

Ett område som i dag är starkt försummat är forskning om arbetsmarknadspolitikens verkningar på ekonomin som helhet, dess effekt från stabiliseringssynpunkt och dess relation till penning- och finanspolitiken. Det framstår som nödvändigt att studera dessa faktorer för att få bättre underlag för en bedömning av den lämpligaste avvägningen mellan arbetsmarknadspolitiska, finanspolitiska och penningpolitiska åtgärder och mellan selektiva och generella åtgärder.

Det behövs en fortsatt metodutveckling och forskning kring cost-benefit-analysens användbarhet för utvärdering av arbetsmarknadspolitiska åtgärder från resursfördelningssynpunkt.

Det måste betraktas som en mycket angelägen forskningsuppgift att utarbeta metoder för utvärdering inom det socialpolitiska området. Utvärderingsforskningen måste börja med en analys av socialpolitikens målstruktur och därvid även belysa dess olika målkonflikter. Först därefter kan man med framgång angripa problemet om utvärdering av olika socialpolitiska mikro- och makroåtgärder.

Som underlag för prioriteringar inom det socialpolitiska området behövs det forskning kring om och hur cost-benefit-analysen kan tillämpas på socialpolitiska åtgärder.

Som ett komplement till cost-benefit studier behöver man, med utgångspunkt i andra vetenskapliga metoder, utforma modeller för utvärdering av sociala insatser på individ- och gruppnivå.

En uppgift för forskningen är vidare att i samarbete med avnämarna och fältet få till stånd en systematisk, löpande insamling av relevanta data, så att en kontinuerlig uppföljning av den sociala verksamheten blir möjlig.

Starkt tvärvetenskaplig forskning

Behovet av tvärvetenskapligt angreppssätt är speciellt stort i fråga om vissa problemområden.

Undersökningar av olika särgruppers situation och studier av hur problemfall och särgrupper uppkommer och av hur olika socialpolitiska åtgärder förändrar och påverkar gruppernas situation är angelägna liksom studier av låginkomstproblematiken, analys av de bakomliggande mekanismerna och försök att finna metoder att påverka inkomstbildning och levnadsförhållanden.

Den hittills sämst tillgodosedda delen av fördelningsforskningen gäller den övergripande teoretiska forskningen. Sysselsättningsfrågorna inom befolkningen bör prioriteras högt, varvid arbetsmarknadsaspekten dels behöver fördjupas med kvalitativa frågeställningar, dels kompletteras så att även andra sysselsättningar än förvärvsarbete belyses.

Internationell forskning

Forskningen kring den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har varit så gott som obefintlig. Inte heller har man bedrivit forskning kring erfarenheterna av EEC:s arbetsmarknad och deras tillämpbarhet vid någon form av samordning och integration mellan EEC och de nordiska länderna. De ekonomiska och sociala konsekvenserna av en stor europeisk arbetsmarknad och den svenska arbetsmarknadens relation till denna har knappast analyserats alls.

Ett viktigt område är även den svenska invandringspolitikens ekonomiska och sociala konsekvenser.

2.3.2 Remissyttrandena

Konjunkturinstitutet anför att i förslaget arbetsmarknads- och socialpolitiska forskningsområden och potentiella projekt radats upp bredvid varandra utan egentliga försök till prioritering. Stor vikt måste fästas vid processen för prioritering inom den föreslagna vida ramen för institutets verksamhet och förslaget ger här för liten vägledning. Man kan enligt konjunkturinstitutet överväga en viss begränsning av ramen för verksamheten, bl. a. utifrån synpunkten att det härvid går att uppfylla åtminstone lågt ställda krav på prioritering och sammanhållning. En närmare precisering av det nya institutets framtida verksamhet och av formerna för prioriteringen synes i alla händelser behövlig. Frågan är om inte dessa avvägningar representerar en första uppgift för institutet så att ett mer explicit förslag kan bli föremål för diskussion.

UKÄ anför att institutet bör få stor frihet vid den närmare utformningen av verksamheten och att statsmakterna endast i allmänna termer bör ange ämnesområdet för de högre tjänsterna vid institutet. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* anser att tjänsterna i basorganisationen endast bör fördelas på arbetsmarknadspolitisk resp. socialpolitisk forskning och inte närmare specificeras i fråga om sin inriktning. En mera projektinriktad organisation bör eftersträvas.

I det följande exemplifieras i första hand synpunkter av mera generell karaktär på organisationskommitténs förslag till centrala forskningsområden för institutet och på den närmare inriktningen av institutets forskningsverksamhet.

Socialstyrelsen framhåller att forskning rörande de processer i samhället som skapar behov av socialpolitiskt förebyggande åtgärder är angelägen liksom analyser av målstrukturen och belysning av grundläggande målkonflikter i det sociala arbetet. Styrelsen delar också organisationskommitténs uppfattning om angelägenheten av att institutet utarbetar metoder för utvärdering inom det socialpolitiska området.

Serviceutredningen finner det utomordentligt angeläget att få fram instrument för utvärdering av de sociala effekterna av samhällsförändringar av ekonomisk, arbetsmarknads- och utbildningskaraktär. Också *AMS* stryker under vikten av utvärderingsforskning.

Familjepolitiska kommittén framhåller att det familjepolitiska stödet är av så stor omfattning att det bör vara självfallet att analysen av var stödåtgärderna bör sättas in och utvärderingen av deras resultat ägnas stor uppmärksamhet inom den socialpolitiska forskningen.

Statens medicinska forskningsråd anser åtgärds- och behandlingsforskning väsentlig men ifrågasätter om det nya institutet bör bedriva sådan forskning. Institutioner med mera direkt patientanknytning lämpar sig enligt rådets mening bättre för denna typ av forskning.

Svenska kommunförbundet stryker under vikten av att samhällets socialpolitiska åtgärder så långt möjligt får generell karaktär och utformas utifrån en helhetssyn på de svenska bakgrundsfaktorerna. Denna helhetssyn bör enligt förbundet vara vägledande vid allt forsknings- och utvecklingsarbete som berör den primärkommunala socialvårdens åtgärds- och behandlingsarbete.

Statens handikappråd och *handikappinstitutet* betonar att den sociala forskningens interdisciplinära karaktär i hög grad gäller handikappforskningen. Det är därför önskvärt att hithörande problem ges utrymme i det nya institutets program.

Alkoholpolitiska utredningen anför att vid överväganden om den fortsatta utbyggnaden av institutet både behovet av forskning rörande alkoholbrukets sociala sidor och kraven på samordning av alkoholforskningen inom olika ämnesområden bör uppmärksammas.

Kriminalvårdsstyrelsen anför att vissa av de av kommittén föreslagna uppgifterna för institutet har speciellt intresse för styrelsen. Med hänsyn till institutets breda verksamhetsområde är det emellertid risk för att de forskningsuppgifter som direkt eller indirekt har betydelse för kriminalpolitik och kriminalvård kommer i skymundan. Därför får inte tillkomsten av institutet medföra någon inskränkning av på andra håll befintliga resurser för kriminalvetenskaplig forskning. Liknande synpunkter framförs av *kommittén för kriminologisk behandlingsforskning*. *1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottsligheten* anser att institutets befattning med kriminologin väsentligen bör begränsas till de socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska aspekterna. *Samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten* ifrågasätter om inte institutet eller ev. annan instans bör få som direkt uppdrag att bedriva målriktad forskning på viktiga områden som är eftersatta, bl. a. rörande kriminaliteten och dess skadeverkningar.

Statens invandrarverk konstaterar att samtliga de av organisationskommittén föreslagna »tyngdpunkterna» tangerar invandrarfrågor. Verket delar åsikten att dessa frågor kräver en tvärvetenskaplig belysning och anser att forskningen i invandrarfrågor bör ägnas ökad uppmärksamhet. *Invandrarutredningen* konstaterar med tillfredsställelse att kommittén på flera håll i sin beskrivning av angelägna forskningsområden tar upp frågor kring invandringen.

Statens konsumentråd framhåller det nära samband som finns mellan åtgärder av traditionellt socialpolitiskt slag och konsumentpolitiska åtgärder och utgår från att en nära samverkan kommer att etableras mellan institutet och det nya konsumentverket.

Bostadsstyrelsen anser med hänsyn till det starka sambandet mellan bostadsförhållanden och övriga sociala förhållanden att även bostads-sociala frågor, som saknas i kommitténs beskrivning av arbetsuppgifter för institutet, bör tas upp vid detta.

Arbetskyddsstyrelsen, statens institut för företagsutveckling och Statsföretag AB stryker under vikten av forskning rörande arbetsmarknadens mikroaspekter, d. v. s. rörande bl. a. förhållandet mellan arbetsmiljö och social miljö i allmänhet och arbetsmiljöns effekter på individens sociala situation.

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund framhåller forskningsbehoven när det gäller makronivån — bl. a. beträffande utvärdering av insatserna inom arbetsmarknadspolitiken — och anser att det vore oklokt om institutet därutöver skulle »inmuta» arbetsmarknadsfrågor på mikronivå. Även PA-rådet anser — bl. a. med hänsyn till redan existerande forskningsinrättningar — att makrofrågorna bör prioriteras i institutets forskningsverksamhet.

TCO anser att kommittén inte tillräckligt beaktat den roll arbetsmarknadens organisationer spelar på det arbetsmarknadspolitiska området. Lönebildningens problem bör enligt TCO vara ett område som är väl lämpat för tvärvetenskaplig forskning vid institutet.

Enligt statskontoret finns det anledning att överväga en starkare inriktning av institutets forskning på kommunernas medverkan i det samhällsliga reformarbetet, t. ex. rörande samspelet mellan stat och kommun i den ekonomiska politiken och samhällsplaneringen.

2.4 Institutets organisation m. m.

2.4.1 Organisationskommittén

Kommittén föreslår att institutet skall ledas av en styrelse i vilken olika intressen inom institutets område är företrädade. Arbetsmarknadens parter och den offentliga sektorns ansvariga organ bör sålunda vara företrädade i styrelsen. I denna bör även ingå minst tre aktiva forskare, företrädesvis med samhällsvetenskaplig inriktning. Dessutom bör, liksom tidigare vid institutet för arbetsmarknadsfrågor, institutets föreståndare ingå i styrelsen. Med denna bakgrund bör styrelsen bestå av 13—15 personer, samtliga utsedda av Kungl. Maj:t.

En av professorerna vid institutet bör fungera som föreståndare.

Ledamöterna i styrelsen — inkl. föreståndaren — bör utses för en tid av 4 år.

Styrelsens uppgift blir enligt kommittén att bestämma inriktningen och omfattningen i stort av institutets verksamhet efter riktlinjer som riksdagen och Kungl. Maj:t fastställer. Styrelsen bör också avgöra alla frågor av större ekonomisk betydelse och besluta eller avge förslag om tjänstetillsättningar. I tjänstetillsättningsärenden bör styrelsen vid behov kunna tillkalla särskilda sakkunniga.

Institutet för arbetsmarknadsfrågor hade vid sidan av styrelsen en

rådgivande nämnd. Kommittén har med hänsyn till den föreslagna breda sammansättningen av styrelsen inte velat föreslå att denna typ av organ institutionaliseras för det nya institutets del.

Kommittén förordar att ett *institutskollegium* bildas för den interna ledningen av institutet. Institutskollegiet bör i princip besluta i de frågor som inte avgörs av styrelsen.

Kommittén anser att institutet, med hänsyn till dess starka anknytning till de arbetsmarknads- och socialpolitiska områdena och till den föreslagna breda förankringen i intressena på dessa områden, bör lyda *direkt under Kungl. Maj:t*.

2.4.2 Remissyttrandena

Kommitténs förslag i fråga om institutets styrelse tillstyrks i huvudsak. *Statens råd för samhällsforskning* liksom *vissa universitetsmyndigheter* anser dock att styrelsen bör ha ett dominerande inslag av aktiva forskare, detta för att institutets oberoende ställning gentemot avnämare och uppdragsgivare skall markeras. Också *statens invandrarverk* anser att inslaget av forskare i styrelsen bör vara större än vad som föreslagits. *SFS* anser det angeläget att styrelsen får ett stort inslag av representation för universitetet och socialhögskolor och önskvärt att även yngre forskare och studerande i forskarutbildning får representation.

Institutet för arbetsmarknadsfrågor tillstyrker förslaget om en bred sammansättning av styrelsen men anser att detta aktualiserar vissa principiella frågor beträffande ansvarsfördelningen mellan styrelsen och institutets forskare.

UKÄ finner mot bakgrund av erfarenheterna av styrelsen för institutet för arbetsmarknadsfrågor, som bestått främst av företrädare för berörda myndigheter och organisationer, inte anledning att förorda någon annan princip för sammansättningen av det nya institutets styrelse.

Institutet för arbetsmarknadsfrågor, *LO* och *TCO* anser att de anställda vid det nya institutet bör vara representerade i styrelsen.

Frågan om styrelsens befattning med ärenden rörande tillsättning av professorer o. d. vid institutet har berörts i vissa yttranden.

Konjunkturinstitutet hävdar att man med det föreslagna tillsättningsförfarandet — där styrelsen spelar en avgörande roll — löper risken att meriteringen hos de sökande kommer att väga alltför lätt och att avnämrintressen blir utslagsgivande för tillsättningen. Mot en ordning med ett tillsättningsförfarande av det för universitetet normala slaget talar å andra sidan att de aktuella tjänsterna spänner över vida områden, vilket försvårar relativa bedömningar av kompetenser. Dessa svårigheter synes vara lättare för styrelsen att bemästra än för en fakultet, i synnerhet om styrelsen kompletteras med sakkunniga.

Andra instanser — UKÄ och flera universitets- och högskolemyndigheter, statens råd för samhällsforskning, SACO och SFS — hävdar, med något skiftande konkreta förslag, att tillsättningsförfarandet så långt möjligt bör anpassas till det vid universiteten gängse. Exempelvis framhåller konsistoriet vid universitetet i Stockholm att det skulle kunna äventyra institutets ställning om kraven på vetenskaplig kompetens åsidosattes genom att bedömningen av denna kompetens inte sker på samma sätt som vid universiteten. UKÄ föreslår att institutets styrelse, innan förslag avges till Kungl. Maj:t, från samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm skall inhämta dels förslag till sakkunniga i universitetsstadgans ordning, dels yttrande till grund för styrelsens slutliga ställningstagande. SACO anser att nyssnämnda fakultet skall utse sakkunniga och avge tjänsteförslag till institutets styrelse.

När det gäller den verkställande ledningen av institutet tillstyrker institutet för arbetsmarknadsfrågor kommitténs förslag att en föreståndare skall utses för fyra år inom institutet men anser att även andra tjänst innehavare än professorer bör komma i fråga för föreståndaruppdrag. Bl. a. lärarråden vid socialhögskolorna i Lund och Göteborg, statens medicinska forskningsråd, socialutredningen, LO, TCO samt Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund ifrågasätter det ändamålsenliga i att innehavaren av en forskartjänst samtidigt fungerar som chef för institutet och för fram tanken på en särskild administrativ chefstjänst.

Kommitténs ställningstagande att ingen institutionaliserad rådgivande nämnd — av det slag som funnits vid institutet för arbetsmarknadsfrågor — lämnas i huvudsak utan erinran i yttrandena.

Förslaget om ett institutskollegium som beslutande organ under styrelsen mottas positivt av bl. a. UKÄ, institutet för arbetsmarknadsfrågor, LO, TCO och SFS.

Frågan om central myndighet för institutet berörs endast av ett fåtal remissinstanser.

Statskontoret liksom vissa universitetsmyndigheter anser att institutet — på samma sätt som andra likartade institut — bör stå under UKÄ:s tillsyn.

Socialstyrelsen framhåller att styrelsen — med representation för arbetsmarknadens parter och berörda organ inom den offentliga sektorn — kommer att väl representera avnämarnas intressen. Det är därför väsentligt att UKÄ:s beredning av ärenden som rör den sociala forskningens inriktning och därmed sammanhängande frågor om anslagsdisposition endast kommer att avse rent principiella ställningstaganden.

Statens institut för företagsutveckling anser att det finns starka skäl för att institutet förs över till socialdepartementet.

2.5 Institutets resurser och utbyggnad

2.5.1 Organisationskommittén

	1971/72	Beräknad ändring 1972/73	
		Kommittén	Föredraganden
<i>Personal</i>			
Forskarpersonal	6,5	+ 7	+2
Övrig personal	3	+ 4	+1
	9,5	+11¹	+3
<i>Anslag</i>			
Lönkostnader	540 000	+738 000	+439 000
Sjukvård	3 000	of.	of.
Reseersättningar	13 000	+ 25 000	+ 10 000
Lokalkostnader	44 000	+105 000	+ 52 000
Expenser	65 000	+ 93 000	+ 20 000
Till Kungl. Maj:ts disposition	165 000	—	—165 000
	830 000	+961 000	+356 000

¹ Exkl. 400 000 kr. för projektgrupper.

Kommittén räknar med följande slag av resurser för institutets verksamhet:

basresurser, finansierade över institutets egna riksstatanslag, vilka kan användas dels till en basorganisation, dels till köp av vissa externa tjänster, t. ex. statistisk expertis,

forskningsråds- och fondfinansierad resursförstärkning, vilken bl. a. kan ta formen av en till basorganisationen nära anknuten resursförstärkning för visst avgränsat ändamål eller etablerandet av särskilda projektgrupper eller köp av externa tjänster,

uppdragsfinansierad resursförstärkning, vilken kan ta liknande former som en förstärkning via råds- eller fondmedel.

Härtill kommer i vissa fall:

betalning från utomstående intressenter för institutets medverkan i utbildning samt

betalning för institutets informations- och servicetjänster.

Kommittén har ingående diskuterat avvägningen mellan å ena sidan institutets egna basresurser, å andra sidan resurser kanaliserade via beställare av uppdragsforskning och via forskningsråd, fonder etc. Kommittén anser det väsentligt att institutet ges en tillräcklig egen kapacitet för forskning, dels därför att en grundläggande teori- och metodutvecklande forskning är angelägen, dels därför att institutets möjligheter att till råds- och uppdragsfinansierad forskning i hög grad kommer att bli beroende av dess baskapacitet.

Med forskningsrådsmedel eller uppdragsmedel kan institutet antingen

för visst ändamål etablera resurser i nära anknytning till basorganisationen eller bygga upp särskilda projektgrupper. I flertalet fall torde projektgrupperna komma att etableras på institutsorten, men det bör inte vara uteslutet att projektgrupper under institutet tillkommer även på andra orter.

Kommittén förordar att personalen vid institutet för arbetsmarknadsfrågor förs över till det nya institutet utan förändringar i fråga om ställning och arbetsuppgifter. Dock bör tjänsten som föreståndare förändras till en professur i arbetsmarknadsforskning. Härtill kommer den enligt tidigare beslut inrättade professuren i socialpolitik.

De båda professurerna bör forskningsmässigt i första hand inriktas mot makroproblem. De båda innehavarnas forskningsinriktningar bör vara sådana att de kompletterar varandra. Tjänstinnehavarna bör sålunda om möjligt inte företräda samma disciplin.

Kommittén föreslår att professorn i arbetsmarknadsforskning liksom professorn i socialpolitik skall tillhöra samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm. De båda professorerna bör vara examinatorer vid universitetet i de ämnen inom vilka de har sin vetenskapliga grundkompetens.

För att institutet skall få nödvändiga basresurser för forskning om metoder för socialt arbete och om modeller för utvärdering av sociala insatser föreslår kommittén att den 1 juli 1972 inrättas ytterligare en *professur i socialpolitik*, inriktad på mikrobetonade frågeställningar, inkl. åtgärds- och behandlingsforskning. Inom det arbetsmarknadspolitiska området föreslås en samtidig förstärkning genom inrättande av en tjänst som *biträdande professor med inriktning på utvärderingsproblem inom det arbetsmarknadspolitiska området*. Kommittén föreslår också från samma tidpunkt en tjänst som *biträdande professor med inriktning på forskning rörande välfärdsfrågor, levnadsnivå och låginkomstproblem*.

Genom inrättandet av här nämnda tjänster får institutet en stab av fasta medarbetare som kan utgöra grunden för ett framgångsrikt arbete på det sociala forskningsfältet. Det innebär dock inte att institutet kan betraktas som färdigutbyggt. Flera högre tjänster bör inrättas, men formerna för anknytning av forskare till institutet bör kunna variera från fall till fall.

Kommittén anser det viktigt att institutet får en så flexibel organisation som möjligt, med möjlighet att korttidsanställa medarbetare för särskilda uppdrag eller för att starta projektgrupper på nya forskningsområden.

Kommittén föreslår att för budgetåret 1972/73 545 000 kr. (föreslagna utgifter om 845 000 kr. minskade med beräknade inkomster av uppdragsforskning om 300 000 kr.) tas upp under ett särskilt reservationsanslag benämnt Institutet för social forskning: Forsknings- och utvecklingsarbete m. m. Från detta anslag bör bestridas kostnader för bl. a.

projektgrupper. Institutet föreslås få rätt att inrätta extra tjänst som biträdande professor under anslaget.

Vid institutet finns f. n. en forskarassistenttjänst. Kommittén föreslår att ytterligare två forskarassistenttjänster inrättas budgetåret 1972/73. Vidare föreslås att institutet tillförs ytterligare 2 000 assistenttimmar och sammanlagt 132 000 kr. för *biträdespersonal* nämnda budgetår.

Kommitténs förslag för budgetåret 1972/73 innebär att institutets sammanlagda anslag skulle uppgå till 2 331 000 kr. mot för innevarande budgetår anvisade 830 000 kr. Kommittén räknar därutöver med ett ökat resursbehov av ca 500 000 kr. för vart och ett av budgetåren 1973/74—1975/76.

Kommittén berör också något frågan om den fortsatta utbyggnaden av institutet. För att arbetsmarknadsforskningen skall breddas till att omfatta inte enbart ekonomiska aspekter föreslås att en tjänst med inriktning mot arbetssociologi inrättas vid institutet. Även behandlingsforskning med inriktning mot olika särgrupper i samhället bör få prioritet, men det bör ankomma på institutets ledning att ta definitiv ställning till vilka forskartjänster som bör bli aktuella.

Kommittén framhåller vidare vikten av att institutet nära samarbetar med myndigheter och övriga organisationer som arbetar med arbetsmarknadsfrågor med socialpolitik, exempelvis genom ett visst utbyte av personal mellan institutet och övriga organ.

Kommittén påpekar att det i framtiden, när uppdragsforskningen vid institutet har nått en viss omfattning, kan bli aktuellt att inrätta en tjänst för forskaradministrativa uppgifter. För att administrera institutets egen utbildningsverksamhet kan det även komma att behövas en utbildningsledare. För att handha institutets dokumentationsservice, som är avsedd att betjäna både institutets egna forskare och olika avnämare, kommer en tjänst som bibliotekarie att behövas.

Kommittén har även undersökt om befintliga tjänster eller andra resurser inom det socialpolitiska området bör föras över till det nya institutet. I första hand har frågan om en överföring av professuren i kriminologi vid universitetet i Stockholm övervägts. Kommittén har emellertid intagit ståndpunkten att institutet i första hand bör etablera en nära samverkan med olika befintliga institutioner och forskare utan att några överföringar nu kommer till stånd.

2.5.2 Remissyttrandena

Organisationskommitténs förslag till utbyggnad av institutet för budgetåret 1972/73 tillstyrks eller förklaras vara otillräckligt av de remissinstanser som berört frågan.

UKÄ anser mot bakgrund av institutets omfattande uppgifter att starka skäl talar för en utbyggnad av institutets basorganisation i den

omfattning organisationskommittén förordat. *Nämnden för socionomutbildning* anser att de av kommittén föreslagna resurserna får betraktas som ett minimum om institutet skall kunna fungera enligt statsmakternas intentioner. *LO* kan acceptera kommitténs dimensioneringsförslag endast som en utgångspunkt men förutsätter en kraftig tillväxt inom några få år. *LO* framhåller att om institutets styrelse över huvud skall fylla uppgiften att prioritera forskningsprojekt måste en basorganisation av inte alltför små dimensioner stå till förfogande. *SACO* framhåller att när två underförsörjda områden förs till ett gemensamt forskningsinstitut blir kraven på en snabb resurstillväxt särskilt stora. *TCO* anser att, om institutet skall kunna spela den avsedda rollen, de föreslagna resurserna är ett knappast acceptabelt minimum. *STU* finner väsentligt större resurser och en snabbare utbyggnadstakt än vad som föreslagits nödvändiga om institutet i rimlig omfattning skall kunna tillgodose de mest trängande behoven. Liknande synpunkter anförs av *statens invandrарverk*, *statens institut för företagsutveckling*, *statens konsumentråd* och *PA-rådet*.

Bl. a. *AMS*, *socialstyrelsen*, *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges industriförbund* tillstyrker en utbyggnad av institutet i huvudsak enligt förslaget. *Svenska landstingsförbundet* hälsar med tillfredsställelse den föreslagna resursförstärkningen.

Vad gäller de för den första utbyggnadsetappen föreslagna enskilda högre tjänsterna framstår de för *UKÄ* som väl motiverade. Om av rekryteringsskäl inrättandet av tjänsterna bedöms bära uppskjutas bör enligt *UKÄ* beslut om inrättande vid viss senare tidpunkt fattas nu.

TCO, som delar kommitténs uppfattning att de första professurerna i socialpolitik resp. arbetsmarknadsforskning bör inriktas mot makrobetonade frågeställningar, anser det liksom kommittén angeläget att en professur i socialpolitik med inriktning på mikrobetonade frågor inrättas den 1 juli 1972. *TCO* föreslår vidare att två tjänster med inriktning på utvärderingsproblem inrättas, en inom vardera av de arbetsmarknadspolitiska och socialpolitiska områdena. *TCO* föreslår vidare att den av kommittén antydda professuren i arbetssociologi inrättas redan den 1 juli 1972. *TCO* betonar slutligen vikten av att ett tillräckligt antal lägre forskartjänster, förslagsvis som forskarassistent, inrättas och framhåller att institutet därutöver bör ha möjligt att för längre eller kortare tid arvodesanställa forskare.

SACO ser de av kommittén föreslagna tjänsterna som ett minimum för att institutet skall kunna fungera under ett uppbyggnadsskede. Med hänsyn till önskemålet om balans mellan den arbetsmarknadspolitiska och den socialpolitiska forskningen föreslår *SACO* att tjänsten med inriktning på utvärderingsproblem främst på det arbetsmarknadspolitiska området blir en professur och inte — som kommittén föreslagit — en tjänst som biträdande professor.

Socialstyrelsen hälsar med största tillfredsställelse kommitténs förslag om en professur i socialpolitik med inriktning på mikrobetonade frågeställningar fr. o. m. den 1 juli 1972 och ser det som synnerligen angeläget att detta förslag genomförs.

Statsföretag AB ser med hänsyn till behovet av forskning i företagsdemokratifrågor förslaget om en forskartjänst i arbetssociologi som mycket tillfredsställande.

Statens institut för företagsutveckling ifrågasätter om inte flera forskartjänster under professorsnivån bör inrättas än vad kommittén föreslagit.

AMS och *LO* betonar båda vikten av att man till institutet söker rekrytera personer med praktisk erfarenhet av arbetsmarknadsfrågor och socialpolitiska frågor. I båda yttrandena förordas också ett visst utbyte av personal mellan institutet och berörda myndigheter och organisationer.

Bl. a. *AMS*, *institutet för arbetsmarknadsfrågor*, *statens institut för företagsutveckling*, *socialutredningen*, *LO* och *TCO* betonar vikten av att institutet får administrativ personal i tillräcklig omfattning. *TCO* anser att såväl en kvalificerad handläggartjänst som de föreslagna tjänsterna som utbildningsledare och bibliotekarie eller dokumentalist bör inrättas redan den 1 juli 1972. *Lärarråden vid socialhögskolorna i Lund* och *Göteborg* anser också att en utbildningsledartjänst bör tillkomma redan budgetåret 1972/73. *SACO*, som stryker under vikten av resurser för dokumentations- och biblioteksverksamhet samt för publicering, ifrågasätter om en utbildningsledartjänst bör inrättas vid institutet. Organisationen anser det lämpligare att denne befattningshavares tänkta uppgifter fördelas mellan forskare och administrativ personal.

Den ifrågasatta överföringen av professuren i kriminologi vid universitetet i Stockholm till institutet avvisas av bl. a. *1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar*, *samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten* och *kommittén för kriminologisk behandlingsforskning*, medan *statens institut för företagsutveckling* anser att det är angeläget att beakta möjligheterna av ett överförande av professuren i samband med att en upprustning av den kriminologiska forskningen blir aktuell.

3 Föredraganden

I enlighet med beslut av statsmakterna år 1971 (prop. 1971: 141, UbU 1971: 32, rskr 1971: 348) har ett institut för social forskning inrättats den 1 januari 1972 genom ombildning av institutet för arbetsmarknadsfrågor. Till institutet har knutits en samtidigt inrättad professur i socialpolitik (prop. 1971: 36, UbU 1971: 11, rskr 1971: 136). Kungl. Maj:t har

den 17 december 1971 meddelat provisorisk instruktion för det nya institutet.

Enligt 1971 års beslut skall institutets verksamhet omfatta dels socialpolitisk, dels arbetsmarknadspolitisk forskning, dock inte forskning rörande egentlig hälso- och sjukvård. Institutet skall bedriva målinriktad forskning rörande sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor, verka för samordning av sådan forskning samt medverka i utbildning som anordnas av universitet och högskolor m. fl. Institutet står under UKÄ:s inseeende och leds av en styrelse som i huvudsak består av företrädare för arbetsmarknadens parter och för berörda myndigheter och organ inom den offentliga sektorn.

I prop. 1971: 141 (s. 3) anmälde jag att jag ämnade återkomma till frågorna om det nya institutets verksamhet fr. o. m. budgetåret 1972/73 och om dess resurser för nämnda budgetår efter att ha tagit del av remissyttrandena över betänkandet (Ds U 1971: 4) Mål och riktlinjer för verksamheten vid ett institut för social forskning, avgivet av en för ändamålet tillkallad organisationskommitté (U 1971: 2). Förutsättningar föreligger nu att ta upp dessa frågor.

Frågan om förhållandet mellan den socialpolitiskt och den arbetsmarknadspolitiskt inriktade forskningen i institutets verksamhet har i remissyttrandena tagits upp från skilda utgångspunkter. Organisationskommittén har betonat att arbetsmarknadsfrågorna och de socialpolitiska frågorna är lika viktiga. Bl. a. UKÄ, LO, TCO, Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund har givit uttryck för uppfattningen att arbetsmarknadsforskningen eftersatts i kommitténs förslag och strukit under att denna forskning inte får bli underordnad den socialpolitiska forskningen. De har mot denna bakgrund föreslagit att institutets namn ändras till »institutet för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning» e. d. Socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån m. fl. har å andra sidan framhållit att de socialpolitiska frågorna bör ges en starkare ställning inom institutet än vad organisationskommitténs förslag innebär.

För egen del vill jag erinra om att en av utgångspunkterna för ombildningen av institutet för arbetsmarknadsfrågor till ett institut för social forskning var — som också organisationskommittén framhållit — värdet av att i forskningen kunna belysa olika problem från såväl arbetsmarknadspolitiska som socialpolitiska utgångspunkter (jfr prop. 1971: 36 s. 35 f.). Det finns anledning att i anslutning till de redovisade remissynpunkterna stryka under vikten av att den arbetsmarknadspolitiska och den socialpolitiska forskningen inte betraktas som två separata delar av institutets verksamhet. Det är tvärtom väsentligt att institutets ledning har sin uppmärksamhet riktad på möjligheterna att i forskningen integrera arbetsmarknadspolitiska och socialpolitiska aspekter. Samtidigt kommer rimligen forskningsprojekt och forskar-

tjänster vid institutet ofta att ha sin tyngdpunkt på ettdera av de två områdena. Jag finner det i dagens läge naturligt att den fortsatta utbyggnaden av institutet inriktas på en i stort sett jämn fördelning av resurser mellan den arbetsmarknadspolitiskt och den socialpolitiskt inriktade forskningen. Med hänsyn till att institutets benämning bör vara praktiskt hanterlig finner jag emellertid inte skäl att föreslå att dess namn ändras.

Organisationskommittén har förordat att institutet med sina egna basresurser väsentligen skall bedriva grundläggande forskning, inriktad på teori- och metodutveckling. Denna uppfattning delas av bl. a. UKÄ, SACO, TCO och SFS. Andra instanser åter, bl. a. socialstyrelsen, Statsföretag AB, LO och Svenska landstingsförbundet, betonar vikten av att institutets forskning inriktas mot praktiska tillämpningar.

I prop. 1971: 141 (s. 3) uttalade jag att det är naturligt att institutets forskningsinsatser koncentreras på forskning som är inriktad på praktiska tillämpningar. De i remissyttrandena framförda synpunkterna ger mig inte anledning till ändrat ställningstagande i denna fråga. Jag vill något utveckla skälen härför.

En utredningsgrupp inom samarbetskommittén för social forskning har gjort en kartläggning av omfattningen och fördelningen av resurserna för forsknings- och utvecklingsarbete inom den sociala sektorn. Vissa preliminära uppgifter från kartläggningen har redovisats i det föregående. Dessa uppgifter visar bl. a. att en relativt omfattande forskning med anknytning till olika socialpolitiska tillämpningsområden bedrivs vid universitet och högskolor med resurser som inte tillhör dessas basorganisation. Endast i begränsad omfattning är det här fråga om uppdragsforskning. I flertalet fall har resurserna i fråga anvisats som rent forskningsstöd.

Självfallet är det i de senare fallen inte generellt fråga om forskning utan tillämpningsvärde. Det är emellertid enligt min mening — också mot bakgrund av att universitetsforskningens tyngdpunkt ligger på grundforskning — rimligt att utgå från att den forskning som är mera inriktad på behov inom den statliga och kommunala verksamheten på det sociala området f. n. utgör en relativt begränsad del av de samlade forskningsinsatserna med anknytning till detta område. Det är i detta perspektiv som man bör se tillkomsten av institutet för social forskning.

Det nya institutet bör enligt min uppfattning ses som ett tillskott till den befintliga forskningsorganisationen, motiverat av behovet av en ökad inriktning av den sociala forskningen på problem med direkt anknytning till social- och arbetsmarknadspolitiken. Detta bör kunna tillgodoses genom att institutet i kontakt med berörda myndigheter skapar sig en uppfattning om behoven av forskningsinsatser och på grundval härav dels bedriver egen forskning, inbegripet uppdragsforskning, dels förmedlar forskningsuppdrag till och på olika sätt sam-

verkar med andra institutioner. En väsentlig förutsättning för att insatserna skall koncentreras på forskning som är inriktad på praktiska tillämpningar är enligt min uppfattning att avnämarna — i första hand närmast berörda myndigheter och organisationer — har ett avgörande inflytande över inriktningen av institutets verksamhet. En grund för sådant inflytande är representation i institutets styrelse. Väsentligt är också att de berörda myndigheterna genom forskningsuppdrag utnyttjar de möjligheter institutet erbjuder.

Det sagda utesluter inte att institutet kan spela en väsentlig roll även när det gäller grundläggande forskning. Men det bör då — som organisationskommittén och flera remissinstanser ansett — vara fråga om forskning inriktad på teori- och metodutveckling av betydelse för möjligheterna att genomföra mera tillämpningsinriktade projekt och också av betydelse för forskarutbildningen. Särskilt bör institutet kunna spela en roll i fråga om problem som med hänsyn till sin tvärvetenskapliga karaktär med fördel inordnas i en projektorienterad organisation av det slag som institutet naturligen erbjuder.

Såväl organisationskommittén som åtskilliga remissinstanser har pekat på ett stort antal problemområden där forskningsinsatser framstår som angelägna. Därmed föreligger ett värdefullt underlag för fortsatta överväganden rörande den närmare inriktningen av institutets forskning. En styrelse som i huvudsak består av avnämare inom de socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska områdena är enligt min uppfattning väl lämpad att göra de avvägningar som fordras när det gäller val av forskningsprojekt för institutet. Jag finner därför — i likhet med bl. a. UKÄ — övervägande skäl tala för att statsmakterna endast anger den huvudsakliga inriktningen av de högre forskartjänster som knyts till institutet. Givetvis kan därutöver uttalanden från statsmakternas sida bli aktuella i samband med den årliga prövningen av frågan om anslag till institutet. Inom de angivna ramarna bör emellertid styrelsen ha stor frihet att utnyttja tillgängliga resurser — såväl de som tillhör institutets basorganisation som resurser som tillkommer genom forskningsuppdrag — och sålunda bestämma verksamhetens närmare inriktning.

Institutet skall som nämnts också verka för samordning av den arbetsmarknads- och socialpolitiska forskningen i landet. Ett väsentligt led i denna samordning har jag redan berört, nämligen den roll institutet bör kunna spela som förmedlare av forskningsuppdrag till andra institutioner. Det förhållandet att institutet täcker ett mycket brett forskningsfält innebär att samverkan och diskussioner om gränsdragningar mellan institutet och andra institutioner och inrättningar blir ett naturligt och nödvändigt inslag i verksamheten. Som organisationskommittén och flera remissinstanser framhållit bör institutets samordningsfunktion inte innebära att det har någon överordnad ställning i förhållande till andra myndigheter m. fl. Målet bör vara att i praktisk sam-

verkan mellan berörda parter åstadkomma ett så effektivt utnyttjande som möjligt av de samlade resurserna för social- och arbetsmarknadspolitisk forskning. Jag vill i sammanhanget nämna att hithörande frågor kan komma att aktualiseras genom det förslag om formerna för prioritering och medelsfördelning m. m. avseende forskning och utvecklingsarbete inom den sociala sektorn som den nämnda utredningsgruppen inom samarbetskommittén för social forskning väntas lägga fram senare i år.

Som organisationskommittén berört har sambandet mellan forskning och reformer på det sociala området hittills varit begränsat. Jag ser det bl. a. mot denna bakgrund som ett naturligt och väsentligt led i institutets samordningsfunktion att det verkar för att erfarenheter och rön från den social- och arbetsmarknadspolitiska forskningen förs ut och nyttiggörs i reformarbetet. Institutet bör därför — i enlighet med kommitténs förslag — fullgöra dokumentations-, informations- och serviceuppgifter inom sitt område inom ramen för tillgängliga resurser. Det bör vidare — som jag berörde i prop. 1971: 141 (s. 4) — medverka i utbildning och även härigenom bidra till att resultat av den sociala forskningen omsätts i praktisk tillämpning.

I likhet med de flesta remissinstanser som uttalat sig i frågan anser jag att institutets insatser på utbildningsområdet bör koncentreras på forskarutbildning. Beträffande annan utbildning, bl. a. grundläggande utbildning vid samhällsvetenskaplig fakultet och vid socialhögskola, bör institutet kunna medverka vid uppläggning av studieplaner och kurser etc. Inte heller när det gäller forskarutbildning bör enligt min mening institutet anordna egen utbildning. Institutets resurser bör i stället utnyttjas i den utbildning som anordnas inom ramen för universitetsorganisationen. Tillkomsten av forskartjänster med nya inriktningar vid institutet kan givetvis medföra tillskott till det samlade utbudet av ämnesområden för forskarutbildning. I sammanhanget måste frågan om möjligheterna för socionomer att vinna tillträde till forskarutbildning som anordnas med anlitande av institutets forskare följas med uppmärksamhet.

En förutsättning för att det skall vara möjligt att anlita institutets forskare i forskarutbildningen är att institutet är anknutet till universitetsorganisationen genom att ha UKÄ som central myndighet. Av betydelse i sammanhanget är också den anknytning som enligt min mening bör komma till stånd genom att innehavarna av högre forskartjänster vid institutet blir ledamöter av samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser härom. Avsikten är självfallet inte att enbart doktorander vid den nämnda läroanstalten skall kunna få handledning och undervisning av institutets forskare. Det ankommer på UKÄ att meddela bestämmelser om omfattningen och förläggningen

av dessas tjänstgöring inom universitetsorganisationen (jfr prop. 1971: 141 s. 5).

Jag vill i sammanhanget erinra om att innehavaren av professuren i socialpolitik förutsätts bli ledamot av nämnden för socionomutbildning och få rätt att delta i sammanträden med lärarrådet vid socialhögskolan i Stockholm (prop. 1971: 36 s. 37, UbU 1971: 11 s. 9).

Kungl. Maj:t har den 17 december 1971 förordnat ledamöter i institutets styrelse för tiden intill utgången av juni 1972. Härvid har — utöver institutets föreståndare — tio ledamöter förordnats, samtliga hämtade från berörda myndigheter och organisationer. Mot bakgrund av vad jag anfört i det föregående finner jag inte anledning att föreslå några förändringar i principerna för styrelsens sammansättning. Även styrelsens nuvarande storlek är enligt min mening väl avvägd. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta i hithörande frågor.

Frågan om förfarandet vid tillsättningen av professorer vid institutet har uppmärksammats i flera yttranden. I enlighet med vad jag uttalade i prop. 1971: 36 (s. 37) skall den nyinrättade professuren i socialpolitik tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av institutets styrelse. UKÄ m. fl. remissinstanser har framhållit att tillsättningsförfarandet beträffande högre tjänster vid institutet så långt möjligt bör anpassas till den ordning som gäller i fråga om motsvarande tjänster vid universitet och högskolor och sålunda innefatta bl. a. en särskild sakkunniggranskning av de sökandes vetenskapliga skicklighet.

Jag vill för egen del framhålla att det vid institutet normalt torde komma att bli fråga om tjänster som spänner över vidare områden än enskilda vetenskapliga discipliner. Detta försvårar — som konjunkturinstitutet anfört i sitt yttrande — relativa bedömningar av de sökandes kompetens och gör det också svårt att generellt reglera en ordning i vilken underlag för styrelsens bedömning skall inhämtas. Med hänsyn bl. a. till institutets samordningsuppgifter är vidare högre tjänster vid institutet i fråga om åligganden inte helt jämförbara med motsvarande tjänster vid universitet och högskolor. Givetvis skall den vetenskapliga skickligheten även i fråga om institutets tjänster vara den främsta befordringsgrunden. Med hänsyn till de särskilda förutsättningar som föreligger har jag emellertid funnit det vara mest ändamålsenligt att institutets styrelse själv i varje tillsättningsärende får avgöra i vad mån särskilda sakkunniga behöver anlitas samt formerna härför. Även vid ett sådant förfarande skall givetvis grundläggande krav i fråga om ledigkingsförhållanden, möjligheter att överklaga m. m. upprätthållas på samma sätt som i fråga om motsvarande tjänster inom universitetsorganisationen.

Vad beträffar institutets verkställande ledning finner jag den av organisationskommittén föreslagna anordningen att en av institutets forskare

också fungerar som föreståndare vara ändamålsenlig, i varje fall så länge institutet har den omfattning som nu kan förutses.

Ett genomförande av organisationskommitténs förslag när det gäller institutets utbyggnad skulle innebära att de för institutet disponibla resurserna skulle bli ungefär tre gånger så stora budgetåret 1972/73 som innevarande budgetår. Vidare skulle institutet under år 1972 få sammanlagt fyra nya högre forskartjänster. I sin långtidsbedömning har kommittén för perioden fr. o. m. budgetåret 1973/74 räknat med en avsevärt mindre tillväxt per budgetår.

Att remissinstanserna allmänt tillstyrkt kommitténs utbyggnadsförslag eller ansett det inte vara tillräckligt långtgående ser jag som ett uttryck för den vikt som på olika håll tillmäts en intensifiering av den socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska forskningen. Jag delar remissinstansernas bedömning i detta avseende.

I sammanhanget måste beaktas de praktiska möjligheterna för det nya institutet att omedelbart nyttiggöra en så koncentrerad resurstillväxt som den av kommittén föreslagna. Det är enligt min mening angeläget att institutet under det första skedet av sin verksamhet kan finna och stabilisera former för denna. Jag är därför inte beredd att för budgetåret 1972/73 förorda en resursförstärkning av den storlek som kommittén föreslagit. De frågor som rör den fortsatta utbyggnaden av institutet får prövas i det årliga budgetarbetet på grundval av förslag från institutets styrelse. Till grund för prioriteringarna kommer då givetvis att ligga organisationskommitténs förslag jämte successivt vunna erfarenheter och nya impulser från fältet.

Jag vill erinra om vad jag anfört i det föregående beträffande fördelningen av resurser mellan den socialpolitiskt och den arbetsmarknadspolitiskt inriktade forskningen vid institutet.

Jag delar organisationskommitténs bedömning att institutet — vid vilket finns en professur i socialpolitik i Co 1 — i den första utbyggnadsetappen bör tillföras en professur också inom det arbetsmarknadspolitiska området. Jag förordar sålunda att en professur i arbetsmarknadspolitisk i Co 1 inrättas den 1 juli 1972.

För såväl socialpolitiken som arbetsmarknadspolitiken är fördjupade kunskaper om välfärds-, levnadsnivå- och låginkomstfrågorna av central betydelse. Det är enligt min mening angeläget att institutet snarast får möjlighet att etablera forskning inom detta område. I överensstämmelse med kommitténs förslag bör därför en tjänst som biträdande professor i Bo 5 med inriktning på välfärds- och levnadsnivåforskning inrättas den 1 juli 1972. Jag beräknar medel för denna tjänst.

Jag beräknar vidare ytterligare 110 000 kr. för forskar- och biträdespersonal.

Som jag berört i det föregående biträder jag organisationskommitténs förslag rörande formerna för den verkställande ledningen av institutet. Tjänsten som föreståndare — på vilken långtidsvikariat meddelats för tiden intill utgången av juni 1972 — bör i enlighet härmed dras in vid nämnda tidpunkt. Samtidigt bör en av institutets forskare förordnas att tillika vara föreståndare. Jag beräknar medel för uppdragstillägg till denne.

Med hänvisning till den i det föregående redovisade sammanställningen beräknar jag anslaget till sammanlagt 1 186 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- 1) godkänna vad jag i det föregående förordat rörande institutet för social forskning,
- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid institutet inrätta en professur i arbetsmarknadspolitik i Co 1,
- 3) till *Institutet för social forskning* för budgetåret 1972/73 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 186 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllenstein

